

5. Конституція України: Офіц. текст: Коментар законодавства України про права та свободи людини і громадянина: Навч.посібник /Авт.-упоряд. М.І. Хавронюк. – К.: Парламентське вид-во. – 1999.

6. Закон України від 22 червня 2000 року «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 40, ст. 338.

Завальнюк Олександр
*ректор Кам'янець-Подільського
 національного університету
 імені Івана Огієнка,
 кандидат історичних наук, професор*

До історії виникнення на Кам'яничині громадських формувань з охорони правопорядку

Я добре пам'ятаю ті часи, коли щовечора на кам'янецьких вулицях можна було зустріти молодих дружинників з червоними пов'язками на руках. Сам, ще будучи студентом, а пізніше – молодим викладачем, неодноразово одягав таку пов'язку.

Конкретний час появи на Кам'яничині добровільних дружин з охорони правопорядку визначити важко. Вірогідно, що їх поява сягає сивої давнини. З історичних джерел відомо, що старостами древнього Кам'янця (їх називали кам'янецькими каштелянами) у XVII-XVIII століттях утримувалися кількасотенні загони міської міліції з вихідців з Волощини – волохами, а відомий магнат Іван Потоцький, збудувавши замок у Панівцях біля Кам'янця, наприкінці XVII століття «для порядку» утримував загін надвірної міліції з волохів.

У добу Центральної Ради в 1917-1918 роках для подолання хвилі злочинності в нашому місті з військовиків та цивільного населення були створені добровільні формування. Окрему «поліцейську сторожу» у добу Директорії на початку 1919 року було сформовано з числа студентів Кам'янець-Подільського державного українського університету.

В 1937-1940 роках на Кам'яничині діяли «бригади сприяння міліції», які у роки Великої Вітчизняної війни стали основою для інших громадських формувань – «груп охорони громадського порядку». Ці формування активно боролися з диверсантами. Коли війна закінчилася, «групи» були розформовані, а їх члени увійшли до складу громадських формувань, що знову отримали довоєнну назву – «бригади сприяння міліції». Така форма громадської самоврядності була досить ефективною у «лихі повоєнні» і проіснувала до початку 60-х років минулого століття.

2 травня 1959 року ЦК КПРС та Рада Міністрів СРСР прийняли постанову «Про участь трудящих в охороні громадського порядку в країні». А через два роки, 8 червня 1961 року, в УРСР постановою ЦК Компартії України та Ради Міністрів УРСР було затверджено Положення «Про добровільні народні дружини з охорони громадського порядку». На цій правовій базі, у перші роки 60-х на Кам'яничині почали створюватися перші народні дружини, добре відомі зрідій частині кам'янчан. Починався цей рух дійсно як добровільний і народний.

Для стимулювання дружинників постановою Ради Міністрів СРСР від 14 лютого 1963 року були введені спеціальні (чергові) проїзні талони для безоплатного проїзду дружинників у громадському транспорті під час виконання службових обов'язків.

До ДНД залучалася робітнича молодь заводів і фабрик, студентство вищих навчальних закладів міста. У 1972 році комсомольцями міста був створений оперативний комсомольський загін дружинників (ОКЗД). В організації роботи дружин педагогічного інституту активну участь брали керівництво факультетів, партійна, профспілкорова і комсомольська організації. Управління добровільними народними дружинами покладалося на штаби у складі представників партійних і комсомольських організацій та силових структур.

28 травня 1874 року постановою ЦК Компартії та Ради Міністрів УРСР «Про подальше удосконалення діяльності добровільних народних дружин з охорони громадського порядку» були затверджені «Положення про ДНД» та «Положення про нагрудний знак «Відмінний дружинник УРСР»». З цього часу дружинники давали урочисту обіцянку чесно та добросовісно виконувати покладені на них обов'язки, захищати права і законні інтереси громадян, стояти на сторожі інтересів суспільства.

Так сталося, що перебудовчі процеси, що відбувалися у другій половині 80-х років ХХ ст. згорнули діяльність добровільних дружин. Хоча за радянською статистикою у 1990 році в

Україні продовжувало діяти понад 37 тисяч добровільних народних дружин загальною кількістю 4,5 млн, діяли вони скоріше на папері.

На етапі становлення незалежної Української держави переважна більшість добровільних народних дружин Кам'янецьчини змушена була повністю припинити своє існування. Були розформовані майже всі пункти підтримання громадського порядку у місті.

Проте вже у другій половині 90-х ситуація почала змінюватися. Знаково, що процес почався «знизу». На початку жовтня 1995 р. наказом ректора Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту був утворений студентський загін сприяння міліції з двадцяти п'яти осіб. Згодом він перетворився у студентський клуб підтримання правопорядку «Сапсан». Ефективність дій сапсанівців була високою. Непросту ситуацію з правопорядком у гуртожитках та на студентських дискотеках вдалося утримати під контролем ректорату. Позитивний досвід роботи студентського загону сприяння міліції педінституту у Кам'янці через Міністерство внутрішніх справ було розповсюджено по усій Україні. Про діяльність «Сапсану» писали навіть столичні «Киевские ведомости».

Після того, як у грудні 1998 року Президент України видав наказ «Про утворення органів самоорганізації населення (ОСН)», а у лютому 1999 року міська рада Кам'янця-Подільського постановила утворити подібні загони на підприємствах та у навчальних закладах міста, почалося відродження громадських формувань у різних формах.

Прийнятий у червні 2000 року Закон України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» чітко визначив порядок створення та діяльності громадських формувань із забезпечення охорони громадського порядку, обов'язки та права їх членів, питання соціального захисту та заходи заохочення і стягнення, які можуть бути застосовані до членів громадських формувань. Цей документ спрямував діяльність самоврядних організацій у правове русло, надав їм відповідного юридичного статусу.

Сьогодні в місті та районі діють десятки різноманітних громадських формувань: загони з охорони правопорядку, сприяння роботі міліції, самозахисту та інші. По всій Україні їх нараховується понад 10 тисяч. Серед них найбільше студентських організацій.

Вияв громадської зрілості студентів і викладачів всіляко підтримується керівництвом Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Ректорат заохочує найбільш активних сапсанівців грошовим преміями, відзначає грамотами. Клуб ефективно співпрацює з міськими відділами УМВСУ, прокуратури, управлінням юстиції. Сапсанівці охороняють громадський порядок у вечірній час, здійснюючи патрулювання на вулицях міста разом з міліціонерами патрульної служби. Сьогодні «Сапсан» нараховує понад 100 осіб, серед яких відмінники навчання, майстри і кандидати у майстри спорту.

Завдяки злагодженій співпраці міліції і громадських формувань Кам'янецьчини в останні роки вдалося взяти під контроль місце масового перебування людей, більшість розважальних закладів міста та району (кафе, бари, магазини, де здійснюється продаж алкогольних напоїв на розлив тощо). Прикладів ефективної взаємодії органів внутрішніх справ та населення в охороні громадського порядку на Кам'янецьчині чимало.

Заводовський Анатолій Анатолійович
 проректор з виховної роботи Кам'янець-
 Подільського національного університету
 імені Івана Огієнка, доцент кафедри історії
 України К-ПНУ імені Івана Огієнка,
 кандидат історичних наук

Перехід на особистісно зорієнтоване виховання у студентському клубі по підтриманню правопорядку «Сапсан» Кам'янець-Подільського національного університету імені І.Огієнка

На початку жовтня 1995 року з ініціативи ректора Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту професора Анатолія Олексійовича Копилова з двадцяти п'яти осіб був створений студентський загін сприяння міліції. За роботу взялися педагоги-ентузіасти. Згодом загін став досить популярним серед студентства і переріс у студентський клуб по підтриманню правопорядку. Клуб було названо «Сапсаном». Були розроблені статут, кодекс честі, емблема, шеврон, нашивки, нагрудні знаки. Сапсанівці отримали свій оригінальний прапор.